

Nr 124

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete; given Stockholms slott den 22 mars 1963.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

GUSTAF ADOLF

Sven Aspling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att säsongutjämningen för byggnadsindustrins arbetskraft skall övergå till att bli en angelägenhet för frivillig samverkan mellan byggarbetsmarknadens parter under aktiv medverkan från arbetsmarknadsmyndigheternas sida. En permanent fullmaktslag skall dock finnas som, därest de frivilliga åtgärderna visat sig inte kunna trygga säsongutjämningen, ger Kungl. Maj:t möjlighet att förordna att igångsättningstillstånd av arbetsmarknadsmyndighet skall inhämtas innan byggnadsarbete påbörjas. Det nya, på frivillig planering grundade systemet genomföres successivt under en tvåårig övergångsperiod fr. o. m. den 1 juli 1963, då den nuvarande byggnadsregleringslagen upphör att gälla.

Förslag

till

L a g**om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete**

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Därest inom visst område visat sig att jämn sysselsättning under olika delar av året icke kan på annat sätt upprätthållas för byggnadsindustriens arbetskraft, äger Konungen förordna, att byggnadsarbete icke må påbörjas inom området utan att igångsättningstillstånd meddelats enligt denna lag. Förordnande skall avse viss tid och må begränsas till byggnadsarbete av visst slag.

2 §.

Med byggnadsarbete förstås i denna lag uppförande av hus av alla slag, rivning av hus samt schaktning för husbyggnad, anläggande av väg, järnväg, spårväg eller annan större fast transportanordning eller av bro, hamn, farled, flottled, kraft-, vatten- eller avloppsledning, gata eller park, utförande av vattenbyggnads- eller torrlägningsföretag samt annat liknande anläggningsarbete, så ock om- eller tillbyggnad, reparation och underhållsarbete å byggnad eller anläggning, som nu sagts.

3 §.

Igångsättningstillstånd meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av länsarbetsnämnden.

Igångsättningstillstånd må förenas med villkor om storleken och sammansättningen av den arbetsstyrka, som vid varje tillfälle skall sysselsättas i arbetet.

4 §.

Tarvas till följd av inträffad skada å byggnad eller annan egendom eller till förekommande av sådan skada eller erfordras av annan därmed jämförig anledning att byggnadsarbete verkställas utan dröjsmål, må arbetet, utan hinder av vad som föreskrivits med stöd av 1 eller 3 §, bedrivas i erforderlig omfattning under högst åtta dagar.

5 §.

Bedrives byggnadsarbete utan igångsättningstillstånd, där sådant erfordras, eller i strid mot villkor som avses i 3 § andra stycket, äger arbetsmarknadsstyrelsen eller efter dess bemyndigande länsarbetsnämnden, i den omfattning som finnes erforderlig för att vinna rättelse, föreskriva förbud vid vite att fortsätta arbetet. Förbud skall hävas, när det icke längre befinnes erforderligt.

Talan om utgivande av vite må ej väckas utan arbetsmarknadsstyrelsens medgivande.

6 §.

Den som bedriver byggnadsarbete, som beröres av förordnande enligt 1 §, så ock hos honom anställd arbetstagare är skyldig att lämna arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden de upplysningar och förete de handlingar, som äro av betydelse för tillämpningen av denna lag eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter.

De som hava att taga befattning med tillsyn över efterlevnaden av denna lag skola äga tillträde till arbetsplats och rätt att där göra sig underrättade om förhållande, som är av betydelse för tillämpningen av lagen eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter.

7 §.

Den som underlåter att fullgöra skyldighet, som föreskrives i 6 § första stycket, eller vid skyldighetens fullgörande medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig uppgift, dömes till dagsböter.

Brott, som avses i första stycket, må åtalas av åklagare endast om arbetsmarknadsstyrelsen anmäler brottet till åtal.

8 §.

Vad som inhämtats med stöd av bestämmelserna i 6 § må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med bestämmelserna avsedda ändamålet. Bryter någon häremot, dömes till dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen är ämbetsbrott.

9 §.

Talan mot beslut av länsarbetsnämnd enligt denna lag föres genom besvär hos arbetsmarknadsstyrelsen. Mot arbetsmarknadsstyrelsens beslut föres talan genom besvär hos Konungen.

Beslut som avses i första stycket skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, om ej annorlunda förordnas.

10 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpning av denna lag, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av arbetsmarknadsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

För område, inom vilket den 30 juni 1963 arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnd äger besluta om tid för byggnadsarbets igångsättande, skall förordnande enligt 1 § anses meddelat för tiden till och med den 30 juni 1965, i den mån Konungen ej beslutar annorlunda.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 feb-
ruari 1963.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, fråga angående *lagstiftning om säsongutjämnande åtgärder för byggnadsindustrins arbetskraft* samt anför.

Lagen den 30 juni 1943 (nr 444; ändr. 1948: 186, 1948: 749 och 1956: 222) om tillståndstvång för byggnadsarbete begagnas numera endast som ett medel för främjande av säsongutjämnning inom byggnadsbranschen. Lagen gäller — sedan dess giltighetstid vid olika tillfällen blivit förlängd, senast genom lag den 23 mars 1961 (nr 58) — till och med den 30 juni 1963. Inom arbetsmarknadsstyrelsen har på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställts en utredning rörande byggnadsindustrins arbetsmarknad i syfte att klarlägga vilka åtgärder, som erfordrades för att trygga byggnadsindustrins behov av arbetskraft och bereda denna jämn sysselsättning. Utredningen har redovisats i ett betänkande kallat Byggnadsindustrins arbetskraft (SOU 1961: 19). Frågan om behovet av lagreglering på ifrågavarande område har tagits upp i en inom socialdepartementet upprättad, den 14 december 1962 dagtecknad promemoria angående säsongutjämnning för byggnadsindustrins arbetskraft (stencilerad). Betänkandet och promemorian har remissbehandlats i vanlig ordning.

Jag anhåller nu att få upptaga hithörande frågor till närmare behandling.

Gällande bestämmelser

Enligt 1 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete äger Kungl. Maj:t, i den mån det finnes erforderligt för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft, förordna, att 2—7 §§ i lagen skall äga tillämpning. Har dylikt förordnande meddelats, följer därav att byggnadsarbete icke får bedrivas utan särskilt tillstånd (byggnadstillstånd). Sådant tillstånd meddelas av Kungl. Maj:t eller, i den mån Kungl. Maj:t förordnar därom, av myndighet, åt vil-

ken Kungl. Maj:t uppdrager att utöva tillsyn över tillämpningen av lagen, eller myndighet, som är underordnad tillsynsmyndigheten. Genom kungörelse den 29 juli 1943 (nr 640) med tillämpningsföreskrifter till lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete har Kungl. Maj:t förordnat, att 2—7 §§ i lagen skall äga tillämpning.

Med byggnadsarbete förstås enligt 3 § uppförande av hus av alla slag, rivning av hus samt schaktning för husbyggnad, anläggande av väg, järnväg, spårväg eller annan större fast transportanordning eller av bro, hamn, farled, flottled, kraft-, vatten- eller avloppsledning, gata eller park, utförande av vattenbyggnads- eller torrlägningsföretag samt annat liknande anläggningsarbete, så ock om- eller tillbyggnad, reparation och underhållsarbete å byggnad eller anläggning, som nu sagts. I byggnadstillstånd kan enligt 4 § stadgas begränsning eller villkor för arbetets bedrivande eller för användning av förnödenheter eller arbetskraft.

Genom bestämmelser i tillämpningskungörelsen har i praktiken tillämpningsområdet för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete efter hand inskränkts, i det en rad särskilt angivna arbeten undantagits från kravet på byggnadstillstånd. Bland dessa arbeten märks arbete avseende bostadshus med högst två lägenheter, enskilda skogsvägar, ekonomibyggnader för jordbruks- eller skogsbruksfastighets eget behov, beredskapsarbeten samt reparations- och underhållsarbete, det sistnämnda såframt för arbetets utförande sammanlagt kommer att sysselsättas högst tre personer.

Allteftersom tillgången på arbetskraft och förnödenheter inom byggnadsmarknaden ökats har regleringen kunnat alltmer uppmjukas. Från och med 1959 gäller tills vidare enligt ett av Kungl. Maj:t den 19 december 1958 meddelat beslut (SFS 1958: 648) generellt byggnadstillstånd för varje slag av byggnadsarbete. Kungl. Maj:t har dock samtidigt, med stöd av 4 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, föreskrivit, att såsom villkor för byggnadsarbetes bedrivande skall, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, gälla dels att vederbörande länsarbetsnämnd skall, i den mån arbetsmarknadsstyrelsen ej finner skäl att själv bestämma därom, besluta om tid för arbetets igångsättande samt, därest så finnes erforderligt, om avbrott i detsamma, dels att nämnden har att bestämma storleken och sammanställningen av den arbetsstyrka, som vid varje tid må sysselsättas i arbetet.

Denna igångsättningsreglering innebär en reglering av byggnadsarbetets påbörjande på så sätt att i tillståndet anges tidigaste och senaste igångsättningsdatum. Om icke byggnadsarbetet påbörjats inom föreskriven tid, upphör igångsättningsstillståndet att gälla. Vidare innebär regleringen ett fastställande av en tidplan för arbetets bedrivande med uppgift om antalet sysselsatta arbetare månad för månad. Igångsättningen skall om möjligt ske på sådan tid, att största möjliga sysselsättning erhålles under vintermånaderna eller eljest på sådan tid, som länsarbetsnämnden finner ändamålsenlig med hänsyn till det väntade sysselsättningsläget. I igångsättnings-

tillståndet anges enligt arbetsmarknadsstyrelsens anvisningar den arbetsförmedling, med vilken byggherre eller entreprenör skall taga kontakt, innan arbetare sysselsättes i byggnadsarbetet. Arbetskraft till detta kan aningen anvisas av arbetsförmedlingen eller av företagaren redovisas på särskild förteckning, vilken skall ha granskats av arbetsförmedlingen, innan däri upptagna arbetare sysselsättes. Anställning av arbetskraft, som förut icke varit stadigvarande sysselsatt i byggnads- eller anläggningsarbete, får ske endast efter samråd med arbetsförmedlingen. På grund av angelägenheten att bereda äldre arbetare inom byggnadsfacken arbete i sina yrken föreskrives även, att vid varje tidpunkt under arbetets bedrivande en viss del av arbetsstyrkan skall utgöras av arbetare, som fyllt 50 år. Härvid gäller som allmän regel, att minst $\frac{1}{4}$ av de i arbetet sysselsatta skall ha uppnått nämnda ålder. Länsarbetsnämnd äger dock fastställa annan ålderssammansättning med hänsyn till arbetsmarknadsläget och till ålderssammansättningen av byggnadsarbetarkåren på den ort, där byggnadsarbetet skall bedrivas.

Särskilda åtgärder för säsongutjämning

Utöver byggnadsregleringen, vilken som framgår av det föregående för närvarande endast begagnas som ett instrument för att nå en så långt möjligt jämn fördelning av byggnadsverksamheten under olika delar av året, har vidtagits vissa åtgärder, som också syftar till en önskvärd säsongutjämning inom byggnadsbranschen.

Byggrådet

Sedan år 1959 finnes till socialdepartementet knuten en grupp rådgivare, kallad byggrådet, som står till departementschefens förfogande för behandling av olika frågor rörande byggnadsverksamheten. Rådet, som består av representanter för intressenterna inom byggnadsbranschen, har behandlat en rad spörsmål av betydelse för sysselsättningen inom byggnadsverksamheten. Överläggningarna inom byggrådet är av stort värde då det gäller att utbyta informationer om de inom byggnadsverksamheten föreliggande problemen och finna samlande lösningar av dessa frågor.

Samarbetsnämnder

För att utröna möjligheterna att i andra former än via igångsättningstillstånd främja säsongutjämningen inom byggnadsbranschen tillämpas i vissa försöksorter en ordning enligt vilken igångsättningstillstånd inte fordras. Denna försöksverksamhet, som påbörjades den 1 april 1959, omfattar enligt Kungl. Maj:ts beslut den 10 februari 1961 (SFS 1961:17) från och med den 1 april 1961 Östergötlands län, städerna Växjö, Karlskrona, Uddevalla, Västerås, Hudiksvall, Skellefteå och Luleå med vissa kringlig-

gande landskommuner samt Uppsala och Hälsingborg. Som förutsättning för att igångsättningstillstånd ej skall fordras gäller, att i nämnda områden inrättas samarbetsnämnder. Östergötlands län har därvid enligt överenskommelse mellan berörda parter indelats i fem försöksområden med var sin nämnd. Samarbetsnämnd har till uppgift att verka för att byggnadsverksamheten ordnas på sådant sätt, att säsongutjämningen inte blir sämre än om systemet med igångsättningstillstånd alltjämt hade tillämpats på ifrågasvarande orter. Nämnderna består av en representant för arbetsmarknadsverket (ortens arbetsförmedling), två representanter vardera för områdets byggnadsarbetsgivare och byggnadsarbetare samt två för de i försöksområdet ingående kommunerna. Varje nämnd utser inom sig ordförande.

Samarbetsnämnd har att skaffa sig god kännedom om all pågående och planerad byggnadsverksamhet inom orten. Vidare skall nämnden — under beaktande av arbetsmarknadsförhållandena även inom andra, främst angränsande områden — eftersträva en planering av byggnadsverksamheten i orten så, att bästa möjliga säsongutjämning och i övrigt ett rationellt ianspråktagande av arbetskraften ernås. Nämnden skall på lämpligt sätt delge berörda myndigheter, byggherrar och byggnadsföretagare de resultat nämnden kommit fram till. Hos byggherrar, byggnadsföretagare och arbetstagar bör nämnden sprida kännedom om och verka för ett fullföljande av nämndens strävanden.

Några regler rörande arbetsformerna eller anvisningar om hur det praktiska arbetet skall läggas upp har ej lämnats. Syftet bakom detta är att nämnderna fritt skall få finna en enkel arbetsform som passar försöksortens storlek, byggnadsverksamhetens omfattning osv. Därvid har följande arbetsrutiner utvecklats. Som sammankallande ledamot fungerar arbetsmarknadsverkets representant. Förekommande kansligöromål utföres på länsarbetsnämndens kansli eller på resp. arbetsförmedlingskontor. Nämnderna sammanträder som regel en gång per månad. Antalet ärenden vid varje sammanträde varierar starkt men torde i allmänhet uppgå till mellan tio och femton.

Nämnderna skaffar sig i ett stort antal fall kännedom om planerade byggnadsobjekt genom kontakt med kommunala organ såsom drätselkontor och byggnadsnämnd. Kontakt hålles även med länsmyndigheter, större industrier, byggmästare osv. Så snart man fått kännedom om ett planerat projekt tillskrives byggherren för ytterligare uppgifter. Härvid användes ett enkelt formulär, som kan variera mellan nämnderna. På grundval av de insamlade informationerna har prognoser upprättats, varefter nämnden bedömt när igångsättningen av nya byggen borde ske. Nämndens synpunkter på lämpligaste tidpunkten för ett arbetes påbörjande har därefter — i regel skriftligen — delgivits vederbörande. Nämnderna ger också de olika intressenterna inom byggnadsverksamheten allmänna informationer om den

väntade utvecklingen på den lokala byggnadsmarknaden och medverkar till att undanröja hinder för igångsättning av nybyggnadsföretag vid en lämplig tidpunkt.

Statlig och annan planeringsverksamhet

I syfte bl. a. att uppnå förbättrad säsongutjämning utfärdade Kungl. Maj:t 1960 och 1961 föreskrifter om begränsning av den statliga byggnads- och anläggningsverksamheten under sommarhalvåret, förskjutning av leveranser m. m. (SFS 1960: 90, 1960: 91, 1961: 29, 1961: 30). Redan tidigare hade generella riktlinjer lämnats till statsmyndigheterna i säsongutjämnande syfte i ett cirkulär år 1954 till samtliga statsmyndigheter angående fördelning av entreprenadarbeten under året (SFS 1954: 81). Med ledning av de vunna erfarenheterna utfärdades den 9 mars 1962 nya bestämmelser i ett cirkulär till samtliga statsmyndigheter angående planering av den statliga byggnads- och anläggningsverksamheten i säsongutjämnande syfte, m. m. (SFS 1962: 65). Enligt detta gäller bl. a. följande.

Statlig myndighet, som bedriver byggnads- och anläggningsverksamhet i egen regi eller genom entreprenör, skall planera denna verksamhet på ett sådant sätt att den ger största möjliga bidrag till en säsongutjämning på arbetsmarknaden. I den utsträckning så kan ske utan avsevärda olägenheter skall statens arbeten förläggas till vintermånaderna. Myndighet skall i detta syfte samråda med vederbörande länsarbetsnämnder (i Stockholm arbetsnämnden) eller samarbetsnämnder för byggnadsarbetsmarknaden angående tiden för utförande av planerade byggnads- och anläggningsarbeten. Programhandlingarna för arbetena skall innehålla föreskrift om att anbud skall vara upprättat under iakttagande av vad nyss sagts om förläggning av arbeten till vintermånaderna samt upptaga sysselsättningsplan. Myndighet, som bedriver byggnads- eller anläggningsverksamhet, skall per den 15 i varje månad lämna uppgift om antalet kollektivavtalsanställda arbetstagare i egna arbeten och hos entreprenörer till vederbörande statsdepartement och arbetsmarknadsstyrelsen.

Samtidigt som Kungl. Maj:t år 1961 utfärdade föreskrifter för den statliga byggnads- och anläggningsverksamheten i säsongutjämnande syfte riktade Sveriges industriförbund, Svenska byggnadsindustriförbundet samt de olika kommunförbunden uppmaningar till sina medlemmar att genomföra liknande åtgärder, som avsågs med de statliga föreskrifterna.

Enligt kungörelse den 14 december 1962 (SFS 1962: 655) skall bl. a. varje kommun med mera än 10 000 invånare upprätta plan — bostadsbyggnadsprogram — till främjande av att bostadsbyggandet inom kommunen förberedes och genomföres på ett ändamålsenligt sätt. Bostadsbyggnadsprogram skall upprättas varje år och avse de fem närmast följande kalenderåren.

Arbetsmarknadsstyrelsens utredning om byggnadsindustrins arbetskraft jämfte yttranden däröver

I utredningen belyses såväl byggnadsarbetarkårens som sysselsättningens storlek, utveckling och övriga struktur. Därvid har särskilt sysselsättningens säsongvariationer samt arbetslöshetens omfattning och fördelning ägnats uppmärksamhet. Det framhålles, att säsongvariationerna fortfarande är betydande i byggnadsarbetarnas sysselsättning och arbetslöshet. Fortsatta ansträngningar är därför nödvändiga för att bemästra dessa. Från arbetsmarknadspolitiska synpunkter är det i första hand igångsättningsregleringens effektivitet och nödvändighet som är av intresse. Av gjorda inventeringar framgår, att säsongutjämningen inom den reglerade delen av byggnadsverksamheten är långt driven. Däremot är variationerna inom den icke reglerade sektorn fortfarande stora. Detta kan tyda på att igångsättningsregleringen varit ett betydande säsongutjämnande medel, men hänsyn måste därvid tagas till andra faktorer såsom de olika projektens karaktär och storlek. Arbetsmarknadsstyrelsen fortsätter:

Oavsett frågan om regleringens effektivitet och behövlighet synes säsongförhållandena inom vissa slag av byggnadsarbeten såväl inom som utom regleringen böra uppmärksammas i högre grad än vad som blivit fallet. Som redan sagts är säsongutjämningen för den reglerade sektorn totalt sett tillfredsställande. Vid en närmare analys visar det sig emellertid, att det inom vissa slag av byggnadsarbeten fortfarande finns en icke önskvärd säsongvariation i sysselsättningen. Under åren 1958—60 var antalet sysselsatta grov- och träarbetare samt murare vid kraft- och belysningsverk ca 2 400 större i augusti än i februari, vid byggen av skolor, kyrkor, samlingslokaler m. m. 800 större i augusti än i februari. Det ligger i sakens natur, att speciella förhållanden av institutionellt och klimatiskt slag kan göra, att en helt säsongutjämnad sysselsättning vid de nämnda sektorerna ej går att uppnå. En närmare utredning av orsakerna till säsongsvängningarna bör emellertid ske. Det gäller här huvudsakligen offentliga byggnader, och det är troligt, att en bättre säsongutjämning skulle kunna åstadkommas genom en bättre planering från statliga och kommunala organ.

Svårare både till sin omfattning och till sin karaktär är säsongsvängningarna vid en- och tvåfamiljshusbyggen, reparations- och ombyggnadsarbeten samt jordbrukets ekonomibyggnader. Dessa områden har under senare år haft en variation i sysselsättningsvolymen mellan februari och augusti med ca 12 000 byggnadsarbetare. Problemet måste angripas från flera olika håll. Som tidigare anförts har för statsbelånad gruppbebyggelse av småhus införts sådana villkor i lånebesluten, att en någorlunda god säsongutjämning kanske kan vinnas vid dessa byggen. Större delen av småhusen byggs emellertid inte i grupp. Möjligen skulle generösare lånevillkor eller bidrag till egnehemsbyggare, som bygger på vintern, till någon del utjämna säsongvariationerna. Samma gäller för den del av reparations- och ombyggnadsarbetet, som sker på småhus. Fortsatt teknisk och ekonomisk forskning och upplysning om vinterbyggandets olika problem vid såväl småhus som annan husproduktion behövs. Därvid torde speciellt vintermur-

ningens problem böra beaktas. När det gäller reparations- och ombyggnadsarbeten på flerfamiljshus och andra hus, bör säsongfrågan diskuteras med representanter för fastighetsägare och företagare. Till viss del torde reparationsverksamhetens koncentration till sommaren vara betingad av tradition. Därför behövs en saklig, korrekt upplysningsverksamhet, helst i samverkan med de berörda parterna, om för- resp. nackdelar med en säsongmässigt jämnare byggnads- och reparationsverksamhet.

Avslutningsvis anföres bland annat följande slutsatser och rekommendationer. En effektivisering av arbetsförmedlingen är erforderlig. Statistiken rörande sysselsättning och produktion inom byggnadsverksamheten är för närvarande ytterst bristfällig och bör förbättras. Det offentliga och av offentliga myndigheter understödda byggandet är av sådan omfattning att det dominerar byggnadsverksamheten. En förbättrad flerårsplanering av investeringarna inom denna sektor bör komma till stånd som ett medel i konjunkturpolitiken. Samtidigt måste emellertid även aktiva åtgärder vidtagas för att utjämna de privata investeringarnas konjunkturvariationer. Värdet av fortsatt teknisk-ekonomisk forskning rörande vinterbyggandet understrykes. Vidare hemställs att frågan om en förbättring av de ekonomiska villkoren för vinterbygge av småhus överväges. En permanent organiserad verksamhet för vidareutbildning och omskolning behövs. Byggnadsarbetarnas genomsnittsålder är högre än för flertalet andra större arbetargrupper. Detta i förening med de rätt stora fysiska krav, som byggnadsarbetet ställer, gör att åldersproblemet är allvarligt. Betydande lokala variationer kräver parternas aktiva medverkan. Slutligen föreslås, att det lokala samarbete som påbörjats i olika former utbygges och intensifieras samt att arbetsmarknadsstyrelsen tar initiativ till bildandet av en central delegation med representanter från arbetsmarknadsverket, byggnadsindustrin och byggnadsindustrins fackliga parter.

Över utredningen har efter remiss yttrandena avgivits av socialstyrelsen, bostadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, delegationen för statistikfrågor, konjunkturinstitutet, överstyrelsen för yrkesutbildning, kommerskollegium, statens råd för byggnadsforskning, arbetsmarknadsutredningen, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige (efter hörande av Svenska byggnadsarbetareförbundet), Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Byggnadsindustrins byrå för arbetarskydd och yrkesutbildning, Hyresgästernas riksförbund, HSB:s riksförbund, Näringslivets byggnadsdelegation, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Svenska riksbyggen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag och Sveriges fastighetsägareförbund.

Arbetsmarknadsstyrelsens uttalanden har i allt väsentligt godtagits eller lämnats utan erinran av remissorganen. Frågan om säsongvariationer och åtgärder för att utjämna dessa har särskilt berörts i ett antal utlåtanden. Sålunda anser *bostadsstyrelsen*, att säsongutjämnningen för närvarande

2* — Bihang till riksdagens protokoll 1963. 1 samt. Nr 124

inte erbjuder några större problem beträffande flerfamiljshusbyggandet. Det är av vikt att säsongproblemet ej förvärras, när igångsättningsregleringen en gång upphör. Via den statliga långivningen och genom de planerade samarbetsformerna bör dock samma effekt kunna ernås som för närvarande. Styrelsen anför dock att läget beträffande småhusen är ett annat. Fråga är om man inte får acceptera att småhusbyggandet till största delen sker på sommaren och i stället ev. låta flerfamiljshusbyggandet mer än vad som nu sker koncentreras till vinterhalvåret. En över hela året jämn sysselsättning inom det totala bostadsbyggandet skulle därmed inte äventyras. *Arbetsmarknadsutredningen* vill för sin del framhålla, att en säsongutjämning i fråga om en- och tvåfamiljshus troligen kommer att efter hand uppnås utan särskilda åtgärder från samhällets sida, genom att dylika hus i ökad utsträckning uppföres i grupp av särskilt anlitaad entreprenör. Klart är dock att en betydande del av småhusen även i fortsättningen kommer att uppföras individuellt. Det kan därför vara välbetänkt att, som föreslås, genom generösare låne- och bidragsvillkor försöka få över en större del av detta byggande till vinterhalvåret. När det gäller möjligheterna att åstadkomma utjämning mellan säsongerna inom det totala bostadsbyggandet hänger mycket på planeringen. *Svenska byggnadsarbetareförbundet* är av den uppfattningen, att problemet i fråga om planeringen numera inte är att komma till rätta med vinterarbetslösheten, utan fastmer att stävja arbetskraftsbristen på sommaren. Visserligen är »vinterkostnader» fortfarande en realitet inom vissa grenar av byggandet — det finns fortfarande byggnation som inte låter sig utföras vintertid. Emellertid torde farhågorna för ökade kostnader vid vinterbyggande ofta vara betydligt överdrivna. Fråga är om man inte i detta sammanhang även kan tala om »sommarkostnader», dvs. fördyringar till följd av svårigheter att skaffa arbetskraft sommartid. Det bör också påpekas, att vi, om vi hade en tillräcklig tillgång på byggnadsarbetare för att kunna tillfredsställa efterfrågan under sommarhalvåret, med all säkerhet skulle få dras med en mycket omfattande vinterarbetslöshet. *Svenska riksbyggen* uttalar, att igångsättningsregleringen haft avgörande betydelse för utjämningen av säsongvariationerna, och understryker angelägenheten av att de lokala samarbetsorganen kommer till stånd i god tid, om igångsättningsregleringen upphävs. *Byggnadsstyrelsen* uttalar, att de åtgärder som statsmyndigheter och arbetsmarknadsmyndigheter hittills vidtagit varit ägnade att befrämja vintersysselsättningen och att mycket mer ej är att vinna genom reglerande åtgärder. Byggnadsföretagarna har under de senaste åren anpassat sin produktion i sådan riktning, att vinterbyggen numera anses som en fullt normal företeelse. *Statens råd för byggnadsforskning* gör gällande, att det finns tekniska möjligheter att bygga mer på vintern än vad man nu gör. Härför behövs dock fortsatt forskning.

Arbetsmarknadsstyrelsen har numera till sig knutit den föreslagna centrala delegationen.

Frågans behandling vid 1961 års riksdag

I proposition nr 32 till 1961 års riksdag föreslogs, att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete skulle äga fortsatt giltighet t. o. m. den 30 juni 1963. Till grund för förslaget om förlängning av lagen låg behovet av lagreglering för att trygga en jämn sysselsättning inom byggnadsbranschen.

Tredje lagutskottet anförde i sitt utlåtande (nr 7) med hemställan om bifall till propositionen bland annat följande.

Utvecklingen mot en ökad planering genom lokala samarbetsnämnder bör givetvis icke ske snabbare än att nämnderna hinner uppbyggas och organiseras på ett tillfredsställande sätt. Utskottet förutsätter emellertid, att utbyggandet av denna verksamhet sker med all den skyndsamhet som är möjlig. Utskottet anser det vidare nödvändigt, att Kungl. Maj:t under den närmaste tiden utarbetar och framlägger förslag till åtgärder, avsedda att äga tillämpning på de orter där tillräckliga förutsättningar för inrättande av samarbetsnämnder saknas. Härvid utgår utskottet från att en generell planering i annan form än genom krav på igångsättningstillstånd enligt nu gällande lag bör kunna realiserars i så god tid före den 30 juni 1963 att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete då icke skall behöva erhålla förlängd giltighet.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

Departementspromemorian

I promemorian framhålls, att byggnadsverksamheten kännetecknas av starkare säsongmässiga variationer än flertalet andra verksamheter. Arbetsmarknadsstyrelsens utredning om byggnadsindustrins arbetskraft visar, att arbetslösheten inom byggnadsfacken, vilken under 1940-talet minskade avsevärt, efter 1950—1951 legat på oförändrad eller tidvis högre nivå än nämnda år. Under åren 1956—1959 har en medelarbetslöshet av ca 4,5—6,5 procent registrerats för byggnadsfacken totalt medan endast 1,5—2,5 procent av samtliga medlemmar i arbetslöshetskassor var arbetslösa.

Arbetsmarknadsmyndigheternas möjlighet att genom igångsättningstillstånd påverka tidpunkten för olika byggnadsföretag har, framhålls i promemorian, varit ett verksamt medel när det gällt att komma till rätta med säsongvariationerna inom byggnadsverksamheten. Arbetsmarknadsstyrelsens undersökning har visat, att medan totalt antalet sysselsatta i byggnadsverksamhet under åren 1955—1960 varit ca 11 500 högre i augusti än i februari har inom småhusbyggande, reparations- och ombyggnadsarbete och arbete avseende jordbrukets ekonomibyggnader, dvs. i stort sett inom den oreglerade sektorn, sysselsatts ca 11 700 fler i augusti. Sysselsättningen inom den reglerade sektorn var något lägre i augusti än i februari.

Vidare påpekas i promemorian, att byggnadsregleringen alltsedan sin tillkomst kunnat utnyttjas som ett instrument i kampen mot säsongarbets-

lösheten inom byggnadsarbetarkåren. Numera har regleringen över huvud taget inte någon annan uppgift än att medverka till säsongutjämningen inom byggnadsfacket. Under senare år har flera åtgärder vidtagits för att vid sidan av byggnadsregleringen finna vägar ägnade att leda till en utjämning av säsongvariationerna vid byggnadsarbetena. Som exempel nämnes, att olika samarbetsorgan upprättats, från det till socialdepartementet knutna byggrådet till samarbetsnämnderna i de områden, där regleringen på försök upphävts, samt att de statliga myndigheterna intensifierat sina ansträngningar att förlägga arbeten till vintersäsongen.

Anordningen med samarbetsnämnder har varit i bruk förhållandevis kort tid och erfarenheterna är, enligt den uppfattning som kommer till uttryck i promemorian, ännu alltför begränsade för att man skall kunna bilda sig en fullt säker uppfattning om dess användbarhet och betydelse. Emellertid torde insikten om värdet av planering på längre sikt och samarbete med andra intressenter bli allt större bland företagen inom branschen. Ju större kapital som nedlägges i företagen desto angelägnare blir det att tillse att tillgängliga resurser i maskiner och arbetskraft utnyttjas effektivt och att verksamheten så långt möjligt fortgår i jämn takt utan avbrott. I samma riktning verkar också utökad forskning på det byggnadstekniska området och tekniska framsteg, som lett till att det i allt högre grad blir möjligt att med framgång utföra byggnadsarbete under vinterförhållanden, då detta tidigare inte varit möjligt.

I promemorian konstateras att, trots allt som gjorts och fortfarande göres, alla problem inte är lösta, när det gäller att nå en önskvärd säsongutjämning inom byggnadsbranschen. Särskilda åtgärder i säsongutjämnande syfte är alltså fortfarande nödvändiga. En intensifierad planläggning byggd på ett tillfredsställande prognosunderlag är bl. a. en förutsättning för en effektiv säsongutjämning.

Planläggningsverksamheten bör enligt promemorian främst ses som en uppgift för länsarbetsnämnderna. När det gäller den lämpliga avvägningen av tidpunkten för igångsättning av byggnadsföretag bör målet vara att lösa hithörande spörsmål på frivillig grund, utan tvångsingripanden från myndigheternas sida. Därför krävs ytterligare ansträngningar. Främst torde ifrågakomma att utveckla systemet med samarbetsnämnder och att inrätta sådana organ i så många områden som möjligt. Övervägandena i promemorian utmynnar i att den nuvarande byggnadsregleringen i enlighet med riksdagens ställningstagande bör avvecklas, så att säsongutjämningen övergår till att bli en angelägenhet för frivillig samverkan mellan företagare och arbetare under aktiv medverkan från arbetsmarknadsmyndigheternas sida.

Den frågan uppställs dock, om man kan undvara varje form av författningssenklig möjlighet att påverka utvecklingen. Vid bedömning av behovet av fortsatt lagstiftning anses i promemorian stor vikt

böra fästas vid den mening som arbetsmarknadens parter hyser. De närmast berörda partsorganisationerna, Svenska byggnadsindustriförbundet och Svenska byggnadsarbetareförbundet, har i en skrivelse till socialministern den 22 mars 1962 uttalat, att enligt deras åsikt även i fortsättningen en författningssenlig grund bör finnas av sådan innebörd, att arbetsmarknadsorganen kan stödja en byggplanering. Även i de fall, där samarbetsnämnderna visar sig ändamålsenliga, kan deras möjligheter att påverka byggherrarna vara beroende av vetskapen, att möjligheten till offentligt ingripande står öppen. Därtill kommer de särskilda problem, som sammanhänger med att många byggnadsföretagare står utanför organisationerna på arbetsgivarsidan. Förhållandena torde ännu inte ha nått sådan stabilitet att man på alla orter helt kan lita till frivilligheten. Slutsatsen blir att en reservmöjlighet att ingripa reglerande bör finnas för den händelse de på frivillighet grundade åtgärderna visar sig otillräckliga. Enligt promemoriaförslaget bör det finnas en fullmaktslag, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att, efter bedömning av de föreliggande omständigheterna, förordna om skyldighet för dem som vill påbörja byggnadsarbetet att inhämta igångsättningstillstånd.

Den föreslagna lagens utformning bör vara sådan att Kungl. Maj:ts förordnande om lagens tillämpning får göras, endast om det visat sig att tillfredsställande säsongutjämning inte kunnat åstadkommas genom andra åtgärder och skall gälla endast för sådant geografiskt område, inom vilket dessa åtgärder visat sig ineffektiva. Ett ingripande med stöd av lagstiftningen bör givetvis inte ske utan att arbetsmarknadsstyrelsen och byggnadsmarknadens organisationer haft tillfälle att ta ställning till frågan. I en lag av angivet slag bör begreppet byggnadsarbete omfatta samma arbeten som i lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. Det bör sålunda avse såväl nybyggnader som om- och tillbyggnader samt reparations- och underhållsarbeten. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att vid förordnande om krav på igångsättningstillstånd ange i vilken utsträckning vissa slags arbeten fortfarande skall vara fria, t. ex. statliga arbeten, beredskapsarbeten och småhusbyggande. I länsarbetsnämndernas tillståndsgivning ingår för närvarande också att bestämma om arbetsstyrkans storlek och sammansättning. Starka skäl anses tala för att behålla dessa möjligheter att påverka byggnadsverksamheten, i de fall då man nödgas ingripa med reglerande åtgärder. I fråga om storleken av arbetsstyrkan bedöms en sådan befogenhet vara nödvändig redan för att förebygga missbruk av igångsättningstillstånd genom att låta arbetet bedrivas med en obetydlig arbetsstyrka över vintern för att ta upp det på allvar först följande vår.

Giltighetstiden för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete utlöper med juni månad 1963. Samtidigt härmed bör enligt promemorian systemet enligt den föreslagna nya lagen omedelbart kunna tillämpas i de orter där igångsättningstillstånd på grund av Kungl. Maj:ts beslut nu inte fordras.

Igångsättningsplaneringen skall alltså där fortsätta i de dittillsvarande fria formerna och ingripande enligt den nya lagen kan ske endast om denna planering inte förmår fylla sitt syfte.

I de orter där det fram till den 1 juli 1963 krävts igångsättningstillstånd för påbörjande av byggnadsföretag har uppenbarligen förutsättningarna ännu inte ansetts föreligga för en igångsättningsreglering byggd på frivillig grund. Det kan inte antagas att dessa förutsättningar överallt kan bli uppfyllda med ingången av juli 1963. För dessa orter föreslås att genom övergångsbestämmelser stadgas, att förordnande enligt den nya lagen automatiskt gäller vid ikraftträdandet den 1 juli 1963, därest inte Kungl. Maj:t beslutar annorlunda. Förordnandet bör därefter genom beslut av Kungl. Maj:t kunna hävas allteftersom förutsättningarna för en fri igångsättningsplanering bedöms föreligga i olika områden. För avvecklingen av det krav på igångsättningstillstånd, som kommer att bibehållas för vissa orter enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen, bör sättas en tidsfrist, efter vars utgång lagen endast får tjäna som ett instrument, som kan tillgripas då det konstaterats, att den fria planeringen misslyckats på någon ort. Slutpunkten för denna avvecklingstid föreslås bli den 31 december 1964.

I promemorian uttalas slutligen, att författingsenlig grund bör skapas för införskaffande av sådant statistiskt prognosmaterial, som enligt vad i promemorian anförts erfordras för en framgångsrik sysselsättningsplanering inom byggnadsindustrin. Bestämmelser i angivet hänseende anses kunna utfärdas i administrativ ordning. De bör innehålla att den, som bedriver eller avser att bedriva byggnadsarbete, skall vara skyldig att efter anmaning av arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnd lämna de uppgifter rörande arbetet, som är erforderliga för en bedömning av sysselsättningsförhållandena för byggnadsindustrins arbetskraft. Arbetsmarknadsstyrelsen bör få utfärda närmare föreskrifter angående omfattningen av uppgiftsskyldigheten och sättet för dess fullgörande.

Yttranden över departementspromemorian

Över departementspromemorian har, efter remiss, yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, arbetsmarknadsstyrelsen (efter hörande av länsarbetsnämnderna och arbetsnämnden i Stockholms stad), bostadsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska byggnadsindustriförbundet, Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund, Landsorganisationen i Sverige och Svenska byggnadsarbetareförbundet. Därjämte har inkommit en skrift från HSB:s riksförbund. Justitiekanslersämbetets yttrande inskränker sig till författningstekniska synpunkter på det i promemorian upptagna lagförslaget.

Behovet av åtgärder i säsongutjämnande syfte vitsordas genomgående. Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller, att skiftningar i byggnadsbehovet medför att byggandets omfattning och inriktning ständigt förändras på olika delmarknader. På grund av svårigheterna att helt koordinera olika byggnadsprojekt uppstår luckor i sysselsättningen. Man måste därför räkna med något högre omsättningsarbetslöshet inom byggnadsindustrin än inom andra branscher. En avsevärd del av arbetslösheten inom detta område är dock säsongmässigt betingad, och arbetslösheten inom byggnadsindustrin ligger avsevärt högre än inom näringslivet i övrigt, anför styrelsen vidare. Tidvis förekommer dock inom begränsade geografiska områden brist på byggarbetskraft, särskilt under högsäsongen, dvs. under sommarmånaderna. Inom den reglerade sektorn är säsongutjämnningen totalt sett långt driven, medan däremot svängningarna är stora inom den oreglerade sektorn. Projekten inom sistnämnda sektor är emellertid till viss del av sådan karaktär och förutsättningarna för arbetenas bedrivande sådana, att man inte kan räkna med att nå samma grad av säsongutjämnning som inom den reglerade sektorn. Det bör dock vara möjligt att även här få en bättre utjämnning än vad nu är fallet. För att nå en total utjämnning kan det dock vara nödvändigt att för en del av byggnadsverksamheten eftersträva en högre sysselsättning under vintern än under sommaren.

Svenska byggnadsindustrieförbundet och Svenska väg- och vattenbyggarernas arbetsgivareförbund anför i ett gemensamt yttrande, att säsongsvängningarna inom byggnadsindustrin markant dämpats under de senaste decennierna, så att årsarbetslösheten nu understiger 5 procent, varav säsongarbetslösheten utgör drygt en tredjedel eller till sin storlek ett med flera andra näringar jämförbart tal. Vidare framhålles, att den produktions-tekniska utvecklingen pekar mot en fortsatt naturlig säsongutjämnning i det att de fasta kostnadernas andel av produktionskostnaderna fortfar att öka till följd av ökat antal maskiner och tekniker. Medan år 1958 antalet större byggnads- och anläggningsmaskiner i landet uppgick till cirka 8 000 utgjorde motsvarande antal år 1962 cirka 25 000. Av den totala personalkostnaden är för närvarande en femtedel hänförlig till arbetsledare och tjänstemän. Dessa stora fasta kostnader konstituerar självverkande säsongutjämnande faktorer av stor företagsekonomisk styrka.

Den i promemorian framförda tanken att frågan om säsongutjämnning bör övergå till att bli en angelägenhet för frivillig samverkan mellan företagare och arbetare under aktiv medverkan från arbetsmarknadsmyndigheternas sida har också vunnit anslutning bland remissorganen, även om på en del håll göres vissa reservationer beträffande förutsättningarna för att det nya systemet skall kunna träda i tillämpning.

Flera länsarbetsnämnder understryker värdet av den hittillsvarande regleringen som ett medel att ernå säsongutjämnning och framhåller att övergången till ett system byggt på frivillig samverkan kräver avsevärda förstärkningar av arbetsmarknadsorganens resurser.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför, att erfarenheterna av den hittillsvarande försöksverksamheten med samarbetsnämnder är begränsade. Någon systematisk insamling och analys av erfarenheter har inte kunnat göras. Samarbetsnämndernas ledamöter har emellertid i regel uttalat sig positivt om försöksverksamheten och i flertalet fall ansett att resultatet inte blivit sämre än om igångsättningsregleringen bibehållits. Till de klart positiva erfarenheterna hör, anför styrelsen vidare, den dokumenterade samarbetsviljan hos olika kategorier byggherrar, byggföretagare, kommunala och andra myndigheter i syfte att planera sysselsättningen. Härigenom har de lokala arbetsmarknadsmyndigheterna fått möjligheter att bättre än eljest följa byggnadsverksamheten. Några fria orter hade under vintern 1961/1962 otvivelaktigt en högre sysselsättning än tidigare. För flertalet fria orter måste emellertid konstateras att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna steg betydligt kraftigare än i övriga orter. Den korta tid som försöksverksamheten med samarbetsnämnder pågått och svårigheterna att direkt härleda orsakerna till olikheterna i utvecklingen på skilda orter motiverar dock enligt styrelsen stor försiktighet i omdömena. Det kan emellertid inte anses utslutet, att regleringens upphävande medfört försämrad sysselsättning på vissa orter och att den fria planeringen där ännu inte fungerat tillfredsställande. De hittills prövade samarbetsformerna synes emellertid kunna tjäna som grund för ett utbyggt system för planering i samverkan mellan arbetstagare och arbetsgivare, kommuner och arbetsmarknadsorgan. I en arbetsgrupp inom styrelsen, i vilken också deltagit representanter för parterna på byggnadsarbetsmarknaden, har uppdragits vissa riktlinjer härför. Det synes nu vara en allmän uppfattning att gemensamma ansträngningar är nödvändiga för att få till stånd en rationell användning av arbetskrafts- och övriga produktionsresurser inom byggnadsbranschen. Enligt styrelsens mening är det angeläget att bygga vidare på detta gemensamma intresse med sikte på en ytterligare utjämning av sysselsättningen. Det centrala är härvid att få till stånd en bättre planering i vidare mening. Ett tillräckligt långt planeringsperspektiv är nödvändigt för att man skall få tillräcklig tid för utbildning, omskolning och arbetskraftsöverflyttning. Även om en viss förbättring skett under senare år, får länsarbetsnämnder och lokala samarbetsnämnder ofta information om planerat statligt byggande alltför sent. Också i fråga om kommunalt och enskilt byggande lämnas i många fall alltför kort varsel, i synnerhet gäller detta mindre objekt. Styrelsen finner det därför önskvärt att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts cirkulär om samråd mellan statsmyndighet och länsarbetsnämnd eller samarbetsnämnd angående tiden för utförande av planerat byggnads- och anläggningsarbete kompletteras med stadgande om att sådant samråd skall ske i god tid. Vidare bör i beslut om statliga lån eller bidrag till såväl kommunala som enskilda byggherrar ingå en föreskrift om samråd med länsarbetsnämnden i god tid före arbetenas påbörjande. Kommunernas liksom byggföretagarnas,

fastighetsägarnas, industrins och handelns organisationer bör intresseras att påverka sina medlemmar till aktiv medverkan i sysselsättningsplaneringen. Styrelsen framhåller, att det behov av ytterligare planeringspersonal hos arbetsmarknadsmyndigheterna, som en effektiv sysselsättningsplanering medför, kan beräknas uppgå till ett femtiotal personer. Under förutsättning att beslut fattas om införande av ett nytt planeringssystem kommer styrelsen att redovisa mera preciserade beräkningar härom.

Bostadsstyrelsen framhåller, att överenskommelser på frivillig grund angående lämpliga igångsättningstider inom flera sektorer av byggandet, däribland bostadsbyggandet som finansieras med statliga lån, kan kompletteras med vissa direktiv från olika myndigheter. De vinterbidrag, som i kombination med bostadslån kan beviljas för att täcka merkostnader vid vinterbygge, kan för närvarande utgå endast till flerfamiljshus och till sådana småhus som är avsedda att uthyras eller försäljas. Bostadsstyrelsen avser emellertid att ta under övervägande att tillämpa bestämmelserna om vinterbidrag även beträffande hus som skall bebos av låntagaren. Styrelsen förutsätter vidare att sysselsättningsplaneringen, såvitt gäller bostadsbyggnadssektorn, skall bedrivas under fortlöpande samråd mellan länsarbetsnämnderna och länsbostadsnämnderna. Genom sina kontakter med kommuner och byggnadsföretagare har länsbostadsnämnderna tillgång till uppgifter av betydelse för planeringen. Å andra sidan behöver länsbostadsnämnderna för planeringen av sin långivande verksamhet och som underlag för sina överläggningar med kommunerna beträffande upprättande av bostadsbyggnadsprogram kännedom om sysselsättningsläget och de avsedda igångsättningstiderna.

Svenska byggnadsindustrieförbundet och *Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund* anser, att förutsättningarna för en anpassning av byggnads- och anläggningsindustrins resurser — inte minst dess arbetskraft — till samhällets skiftande behov av byggnader och anläggningar kan väsentligt förbättras, om man inom sammanhängande naturliga regioner kan få en sådan överblick över kommande byggprojekt att erforderliga marknadsbalansierande åtgärder kan vidtagas i god tid. För att kunna få denna överblick erfordras en långsiktig ehuru relativt grov bild av totalvolymen av kommande projekt. En sådan långsiktig planering öppnar även vidare möjligheter för företagens interna planering, vilket sannolikt kommer att påverka varaktigheten av arbetarnas anställning så att omsättningsarbetslösheten sjunker. Därtill utgör den interna planeringen en av de viktigaste förutsättningarna för en dämpning av säsongvariationerna. Med planeringsåtgärderna kan man skaffa underlag för en effektiv rådgivning åt presumtiva byggherrar beträffande arbetsmarknadsutsikterna för kommande projekt. Det goda utfallet av försöksverksamheten med frivillig planering på flertalet av de orter där sådan planering prövats kan huvudsakligen tillskrivas det självverkande planeringsbehov, som kännetecknar det moderna

byggandet. Efter någon förenkling av den administrativa handläggningen — exempelvis genom en fastare anknötning till länsarbetsnämnderna — torde den ordning som tillämpats i försöksverksamheten vara väl ägnad att över hela landet avlösa den nuvarande regleringen.

Landsorganisationen uttalar, att erfarenheterna av samarbetsnämndernas hittillsvarande verksamhet inte är så entydiga, att systemet med sådana nämnder nu kan anses lämpat att läggas till grund för sysselsättningsplanering över hela landet i den takt promemorian räknar med. Enligt Landsorganisationens mening bör en avveckling av igångsättningsregleringen inte ske förrän det är klart dokumenterat genom försöksverksamhet att ett system med lokala samarbetsnämnder ej innebär en försämrad säsongmässig sysselsättningsplanering och att berörda parter är ense. Erfarenheterna från den bedrivna försöksverksamheten bör grundligt bearbetas av arbetsmarknadsstyrelsen för att ge underlag för eventuella fastare riktlinjer för att göra nämndernas arbete mera effektivt. Landsorganisationen anför vidare, att de centrala såväl som de lokala arbetsmarknadsorganen bör förbättra kontakten med statliga och kommunala myndigheter samt privata fastighetsägare m. fl. för att söka förmå dem att i större utsträckning överflytta icke reglerade byggnadsarbeten — främst reparationer — till de tider av året särskilt hög arbetslöshet råder bland byggnadsarbetarna.

Svenska byggnadsarbetareförbundet framhåller, att ersättande av byggnadsregleringen med en genom frivillig samverkan bedriven planering av byggnadsverksamheten endast kan komma i fråga, om de genom byggnadsregleringen vunna förbättringarna inte äventyras. En frivillig planering av byggnadsverksamheten får emellertid inte enbart inrikta sig på de sektorer och grupper, som i första hand berörts av byggnadsregleringen, utan även omfatta den nuvarande fria sektorns arbeten. Förbundet anför vidare, att regleringen endast får hävas i den takt som lokala förutsättningar medger, dvs. när de lokala parternas samarbete för planering av sysselsättningen nått sådan effektivitet, att parterna själva är beredda att ta fulla ansvaret för säsongplaneringen.

Förslaget att organisationen av den frivilliga samverkan i första hand skall bygga på ett system av samarbetsnämnder av den art som försöksvis prövats har allmänt vunnit gillande. Från flera håll betonas därvid värdet av en nära anknötning till länsarbetsnämnderna.

Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår, att samarbetsorganen betecknas byggarbetsnämnder och att i varje nämnd skall ingå två representanter för byggarbetsgivarna, två representanter för arbetstagarna, två representanter för de inom nämndens verksamhetsområde belägna kommunerna — varav den ene skall representera huvudorten och den andre övriga kommuner — samt en representant för arbetsmarknadsmyndigheterna. Den sistnämnde bör utgöras av arbetsförmedlingsföreståndaren i huvudorten. Styrelsen uttalar, att de geografiska områden, inom vilka nämnderna skall verka, i möj-

ligaste mån bör utgöra naturliga arbetsmarknadsområden. Styrelsen anser att indelningen i s. k. A-regioner kan tjäna som utgångspunkt och förutsätter att antalet nämnder totalt skall uppgå till ett 80-tal.

Även *Svenska byggnadsarbetareförbundet* förordar benämningen byggarbetsnämnder. Förbundet framhåller att problemet med att nå effektivitet i samarbetet i första hand hänför sig till svårigheterna att få de överenskomna riktlinjerna och rekommendationerna accepterade och tillämpade av de enskilda byggherrarna och av byggföretagarna. Här måste enligt förbundets mening såväl de lokala som de centrala organisationerna vara beredda träda in som aktiva informations- och opinionsförmedlare. Förbundet betonar vidare, att ansvaret för sysselsättningsplaneringens effektivitet i första hand måste ligga hos byggarbetsnämnderna och då främst hos partsrepresentanten där.

I fråga om behovet av fortsatt lagstiftning till stöd för en på frivillig samverkan byggd sysselsättningsplanering har olika meningar framkommit.

Flertalet remissorgan ansluter sig här till promemorians förslag om en fullmaktslag. Denna ståndpunkt intar *bostadsstyrelsen*, *Landsorganisationen*, *länsarbetsnämnderna* och *arbetsmarknadsstyrelsen*. Sistnämnda myndighet anser, att det efter en övergångsperiod bör finnas förutsättningar inte blott att bibehålla utan också att förbättra säsongutjämningen utan tillämpning av den föreslagna lagen. Styrelsen vill dock inte utesluta att sådana extraordinära situationer kan uppstå, då man för en säsongutjämning kan behöva stöd av lagstiftning. *Svenska byggnadsarbetareförbundet* betonar att det erfordras legala föreskrifter, som ger myndigheterna möjligheter till direkta åtgärder, när den frivilliga planeringen inte fungerar tillfredsställande.

Motståndare till en lagreglering av den i promemorian föreslagna typen är *Svenska arbetsgivareföreningen*. Enligt föreningens uppfattning saknas bärande motiv för lagstiftningen, då den helt dominerande andelen av byggnadsverksamheten bedrivs av företag, som anpassat sin produktion i sådan riktning, att vinterbyggande nu anses som en normal företeelse. Föreningen anser det vidare principiellt otillfredsställande att som ett led i en arbetsmarknadspolitik, som fått allt större resurser till sitt förfogande för att kunna fungera smidigt och effektivt, införa en lagstiftning med syfte att åstadkomma en speciell reglering för en viss del av arbetsmarknaden. Samma inställning kommer till uttryck i yttrandet från *Svenska byggnadsindustriförbundet* och *Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund*. Byggnadsindustriförbundet förklarar, att då förbundet i den i promemorian åberopade skrivelsen den 22 mars 1962 begärt en författningensenlig grund, på vilken arbetsmarknadsmyndigheterna kunde stödja en produktionsplanering, avsågs från förbundets sida rätt för arbetsmarknadsmyndigheterna att införskaffa erforderliga planeringsdata. Däremot avsåg förbundet inte någon lag av det i departementspromemorian angivna slaget.

I fråga om lagens utformning har departementsförslaget i allmänhet godtagits. *Svenska arbetsgivareföreningen* uttalar dock att — därest lagen genomföres — villkoren för ett förordnande om lagens tillämpning bör skärpas eller preciseras så, att det för ett förordnande kräves att svåra olägenheter i arbetsmarknadspolitiskt, socialt eller ekonomiskt hänseende eljest skulle uppkomma. Liknande synpunkter anföres av *Svenska byggnadsindustriförbundet* och *Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund*.

Beträffande behovet av övergångsbestämmelser och deras utformning föreligger motstridiga uppfattningar.

Landsorganisationen och *Svenska byggnadsarbetareförbundet* anser, att begränsningen av övergångstiden till den 31 december 1964 är alltför snäv. Byggnadsarbetareförbundet konstaterar för sin del att de lokala förutsättningarna för en sysselsättningsplanering är mycket olika inom olika orter och områden, inte bara beroende på geografiska olikheter utan även på grund av byggnadsverksamhetens struktur, byggherrarnas och byggföretagens organisation samt personella förhållanden inom organisationer och företag. Det är enligt förbundets mening därför inte möjligt att på förhand och generellt för hela riket ange en bestämd tidpunkt då lokal planering kan ersätta byggnadsreglering.

Svenska arbetsgivareföreningen anser däremot, att någon övergångsbestämmelse av den i promemorian föreslagna typen inte alls bör finnas. Enligt föreningens uppfattning finns, med hänsyn till det faktiska sysselsättningsläget, inte någon anledning att låta fullmaktslagen träda i tillämpning den 1 juli 1963. *Svenska byggnadsindustriförbundet* och *Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund*, som också motsätter sig den föreslagna övergångsbestämmelsen, framhåller att vid igångsättandet av nuvarande försöksverksamhet samarbetsnämnder tillsattes först i samband med försöksperiodens början eller t. o. m. senare. Erfarenheterna härav ger enligt förbunden stöd för uppfattningen att någon övergångstid, under vilken den nya lagen skall tillämpas, inte är erforderlig.

Arbetsnämnden i Stockholms stad såge gärna, att möjligheter skapades att även efter övergångstidens slut vid behov bibehålla en tillståndsgivning utan att det, såsom förutsattes i promemorian, först måste konstateras, att en tillfredsställande säsongutjämning inte kunnat åstadkommas genom andra åtgärder. *Länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län* anser, att det för Göteborgsområdets del föreligger behov av förordnande enligt den nya lagen under en femårsperiod framåt. *Länsarbetsnämnden i Jönköpings län* beräknar att för dess vidkommande det nya systemet skall kunna införas under slutet av 1963 eller början av 1964. *Länsarbetsnämnden i Värmlands län* finner det angeläget att avvecklingstiden göres så kort som möjligt. *Länsarbetsnämnden i Södermanlands län* uttalar som sin mening, att en övergång till frivillig reglering bör vara lättast att få till stånd när till-

gången på aktuella objekt är god och då det synes uppenbart för envar att en reglering har berättigande. Det vore enligt nämndens mening fördelaktigt, om de fria formerna för igångsättningsplanering kunde tillämpas redan fr. o. m. den 1 juli 1963 för så många områden som möjligt och att undantag endast komme i fråga där speciella arbetsmarknadsskäl påkallar annan ordning.

Önskvärdheten av ett förbättrat statistiskt prognosmaterial betonas i ett flertal remissutlåtanden. Svenska byggnadsarbetareförbundet vill gå längre än departementspromemorian och kräva skyldighet för den som planerar byggnadsarbete att utan anmaning meddela detta till länsarbetsnämnden. Vidare önskar förbundet att den som bedriver byggnadsarbete skall vara skyldig att — likaledes utan anmaning — senast tre dagar efter det att ett arbete påbörjats meddela detta till länsarbetsnämnden. Även Landsorganisationen vill skärpa kraven på uppgiftslämnandet. Arbetsmarknadsstyrelsen ansluter sig till promemorians förslag att uppgifter angående planerade byggnadsföretag skall lämnas först på anfordran men förordar skyldighet att lämna uppgifter angående påbörjade arbeten utan anmodan senast tre dagar efter påbörjandet. Möjlighet bör dock enligt styrelsen finnas att beträffande vissa byggnadsarbeten göra undantag från skyldigheten att lämna sådan uppgift.

Departementschefen

Den nuvarande byggnadsregleringen, som vad gäller de grundläggande lagbestämmelserna går tillbaka till år 1943, tillkom som ett led i strävandena att skapa ekonomisk stabilitet i en tid av stor brist på arbetskraft och byggnadsmaterial. Under större delen av den tid regleringen varit i kraft har dess huvuduppgift också varit av investeringsbegränsande natur. Den har använts som ett instrument vid utväljandet av de byggnadsföretag, som med hänsyn till sin betydelse ansetts böra främst få ta de disponibla investeringsutrymmena i anspråk. Den har vid sidan därav begagnats som ett medel att till förmån för näringslivet på andra orter begränsa de största städernas expansion. Slutligen har en viktig uppgift för regleringen varit att bidra till en sådan spridning av igångsättningstiderna för olika byggnadsföretag, att största möjliga vinterbyggande uppnås och säsongarbetslösheten inom byggnadsbranschen därigenom motverkas. Det är enbart för sistnämnda ändamål som regleringen numera begagnas.

Sedan början av 1950-talet har en successiv avveckling av byggnadsregleringen skett genom att undantag beviljats från regleringen och generell byggnadstillstånd meddelats för stora delar av byggnadsverksamheten. Från och med 1959 gäller generellt byggnadstillstånd för all byggnadsverksamhet, som omfattas av regleringen. Kvar står endast en reglering i säsongutjämnande syfte. Denna innebär att tillstånd för igångsättning fordras för vissa

byggnadsarbeten, varvid vederbörande länsarbetsnämnd bestämmer tiden för arbetenas påbörjande och även kan meddela föreskrifter angående storleken och sammansättningen av arbetsstyrkan. På vissa orter har kravet på sådant igångsättningstillstånd slopats i anslutning till försök med helt fri planering under medverkan av särskilt inrättade samarbetsnämnder med representanter för byggnadsarbetsgivare, byggnadsarbetare, kommuner och arbetsmarknadsmyndigheter. Denna försöksverksamhet har pågått på några orter sedan den 1 april 1959 och i utökad omfattning sedan den 1 april 1961.

I samband med att giltighetstiden för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete år 1961 senast förlängdes till utgången av juni 1963 uttalade riksdagen, att den utgick från att en generell planering i annan form än genom krav på igångsättningstillstånd enligt lagen borde kunna realiseras i så god tid före giltighetstidens utgång, att lagen icke skulle behöva erhålla ytterligare förlängd giltighet.

För att bedöma frågan om behovet av fortsatt lagstiftning är det nödvändigt att något närmare beröra läget i dag och de motiv som finns för den nuvarande regleringen. Härvid utgår jag ifrån att behovet av en reglering skall bedömas enbart med utgångspunkt i strävandena att nå en önskvärd säsongutjämning när det gäller sysselsättningen av byggnadsindustrins arbetskraft.

Byggnads- och anläggningsverksamheten är sett till såväl produktionens omfattning som arbetsstyrkans storlek en storindustri, även om den i jämförelse med den fasta industrin har stor geografisk spridning och är uppdelad på många företag. Med en bruttoproduktion av cirka 14 miljarder kronor per år och cirka 300 000 sysselsatta personer intar byggnadsindustrin en nyckelposition i samhällsekonomin.

Problemet att få till stånd en jämn sysselsättning inom byggnadsbranschen är betydligt äldre än den nuvarande byggnadsregleringen. Många faktorer samverkar att skapa svårigheter. Byggandets omfattning och inriktning är stadd i ständig förändring till följd av skiftningar i byggnadsbehovet. Av en rad skäl är det ofta svårt att samordna olika byggnadsprojekt. Följden blir luckor i sysselsättningen, och man måste inom byggnadsindustrin räkna med högre omsättningsarbetslöshet än inom andra branscher. Vad som framförallt kännetecknar sysselsättningsförhållandena inom byggnadsbranschen är dock att byggnadsverksamheten är utsatt för större säsongmässiga växlingar än de flesta andra verksamheter. Dessa växlingar har sin grund i flera olika omständigheter. Sålunda kan nämnas klimatets betydelse och därav betingade traditioner, när det gäller tiden för bedrivande av byggnadsarbete. Vidare kan framhållas industriernas och andra byggherrars önskemål att utföra reparationer och ombyggnadsarbeten i samband med semester- och ferieuppehåll. Resultatet har blivit en genomsnittligt sett hög sysselsättning med arbetskraftsbrist under somrarna men

med arbetslöshet vintertid. Sammantaget har olika faktorer medfört att arbetslösheten inom byggnadsindustrin ligger avsevärt högre än inom näringslivet i övrigt. Under åren 1960 och 1961 har sålunda medelarbetslösheten inom Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa legat mellan 4 och 4,5 procent, medan motsvarande siffror för samtliga arbetslöshetskassor varit mellan 1 och 1,5 procent. Säsongarbetslösheten inom byggnadsfacket har beräknats motsvara 35—40 procent av den totala arbetslösheten inom branschen.

Byggnadsregleringen har utan tvivel varit ett betydelsefullt medel när det gällt att få till stånd en jämn fördelning av byggnadsverksamheten under olika årstider och motarbeta vinterarbetslöshet. Arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar avseende åren 1955—1960 har visat att säsongutjämningen inom den reglerade sektorn varit långt driven. Utöver byggnadsregleringen har flera faktorer verkat för en säsongutjämning inom byggnadsbranschen. Nya tekniska rön har gjort vinterbyggande möjligt i större utsträckning än tidigare. Forskningen och utvecklingen på detta område fortgår. En pådrivande faktor för ökat vinterbyggande har blivit de ökade investeringarna i maskiner och tekniska hjälpmedel. I samma riktning verkar det ökade antalet fast anställda tjänstemän och tekniker hos byggnadsföretagen. I och med att de fasta kostnadernas andel av den totala produktionskostnaden stigit, har det blivit mer angeläget att hålla verksamheten i gång under så stor del av året som möjligt. Nödvändigheten av en god och långsiktig planering av byggnadsföretagen har blivit uppenbar för alla intressenter. Värdet av samverkan mellan myndigheter, företagare och arbetstagare torde inses av de berörda parterna. Som ett led i samhällets planeringsåtgärder har till socialdepartementet knutits ett särskilt byggråd, sammansatt av representanter för intressenterna inom byggnadsbranschen och med uppgift att överlägga i frågor av betydelse för sysselsättningen inom byggnadsindustrin. För de statliga myndigheterna har utfärdats direktiv att i möjlig mån söka få statliga byggnadsarbeten förlagda till vintersäsongen. Ett nytt inslag i planeringsverksamheten är de förra året utfärdade bestämmelserna om bostadsbyggnadsprogram, som flertalet kommuner med mera omfattande bostadsbyggande skall upprätta. Det rör sig om rullande femårsplaner, som skall hållas aktuella genom att årligen förnyas för de närmast följande fem kalenderåren.

Vid remissbehandlingen av den promemoria om säsongutjämning för byggnadsindustrins arbetskraft som utarbetats inom socialdepartementet har det fortsatta behovet av åtgärder i säsongutjämnande syfte vitsordats. Förslaget i departementspromemorian att den nuvarande byggnadsregleringen skall avvecklas och säsongutjämningen övergå till att bli en angelägenhet för frivillig samverkan mellan företagare och arbetstagare under aktiv medverkan från arbetsmarknadsmyndigheternas sida har allmänt godtagits. På en del håll har dock yppats tveksamhet

angående den takt, vari avvecklingen kan genomföras. Betänkligheterna synes närmast grunda sig på att resultaten av den hittills bedrivna försöksverksamheten med fri planering inte är helt entydiga eller i varje fall för bristfälligt redovisade för att några bestämda slutsatser skulle kunna dragas om systemets användbarhet.

Försöksverksamheten har ännu pågått förhållandevis kort tid och tillåter väl inte några säkra slutsatser. I ett avseende synes dock erfarenheterna vara dokumenterade och positiva, nämligen vad gäller den samarbetsvilja och det intresse, som de berörda parterna har visat. Systemet med samarbetsnämnder synes vara ägnat att bilda underlag för en effektiv frivillig planering. En sådan ordning står i god samklang med strävandena inom arbetsmarknadspolitiken att nå förtroendefull samverkan mellan arbetsmarknadsorganen och de närmast berörda intressenterna och grunda myndigheternas åtgöranden på samförståndslösningar.

Mot bakgrunden av vad nu anförts finner jag att även den kvarvarande lagreglerade tillståndsgivningen bör successivt avvecklas. I enlighet härmed bör giltighetstiden för 1943 års lag om tillståndstvång för byggnadsarbete inte förlängas. Den upphör då att gälla med utgången av juni månad i år. Som jag strax skall beröra bör en fullmaktslagstiftning av annat innehåll samtidigt träda till.

Organisationen av den frivilliga samverkan, som skall utgöra grunden för den framtida planeringsverksamheten, bör i första hand bygga på ett system med samarbetsnämnder av den art som försöksvis prövats. Det bör ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen att närmare planera och leda nämndernas verksamhet och svara för indelning i lämpliga distrikt. Till utgångspunkt synes i sistnämnda hänseende kunna tagas det i arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande framförda förslaget om en indelning, som i huvudsak ansluter sig till indelningen i s. k. A-regioner. Den av arbetsmarknadsstyrelsen förordade sammansättningen av nämnderna — två företrädare för byggarbetsgivarna, två för arbetstagarna, två för de i området ingående kommunerna samt en för arbetsmarknadsmyndigheterna — finner jag lämplig. Likaså anser jag den föreslagna benämningen byggarbetsnämnd bättre än den hittills brukade benämningen samarbetsnämnd.

Det ligger i sakens natur att byggarbetsnämndernas verksamhet måste bedrivas i nära kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna, då främst länsarbetsnämnderna. Det är dessa som har den samlade överblicken över arbetsmarknadsläget i olika branscher, och det är också de som måste bära huvudansvaret för samordningen av planeringsverksamheten inom byggnadssektorn. Effektiviteten i verksamheten blir emellertid i hög grad beroende på i vilken utsträckning planeringsorganens rekommendationer följes av byggherrar och andra. Här räknar jag med att byggarbetsmarknadens partsorganisationer skall kunna verksamt bidra till ett gott resultat.

Rörande behovet av fortsatt lagstiftning till stöd för en

på frivillig samverkan byggd sysselsättningsplanering har under remissbehandlingen av promemorian framkommit delade meningar. Arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen ansluter sig liksom de hörda arbetstagarorganisationerna till promemorians förslag att sådan lagstiftning bör finnas. Av motsatt åsikt är arbetsgivarorganisationerna.

Avgörande för bedömningen av denna fråga blir vilken tillit man sätter till de förordade frivilliga åtgärdernas effektivitet och vilken uppfattning man har om den kommande utvecklingen i övrigt. Härvid kan man inte undgå att ta hänsyn till att erfarenheterna av den bedrivna försöksverksamheten hittills är förhållandevis begränsade. Otivelaktigt kan det också i många fall vara så att byggarbetsnämndernas möjligheter att påverka byggherrarna är beroende av att viss möjlighet till offentligt ingripande står öppen. Förhållandena har inte på alla orter nått en sådan stabilitet att en fri planering kan undvara ett stöd av sistnämnda art. Det vore därför oklokt att inte skapa en reservmöjlighet att ingripa reglerande, för den händelse de på frivillighet grundade åtgärderna skulle visa sig otillräckliga. Det lämpliga instrumentet härför är en fullmaktslag, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att ingripa och sätta regleringen i kraft, när så befinnes påkallat. Såsom framhållits i promemorian bör det förutsättas att arbetsmarknadsstyrelsen och partsorganisationerna på byggarbetsmarknaden haft tillfälle att yttra sig om behovet av ett ingripande innan Kungl. Maj:t utnyttjar sin befogenhet enligt lagen.

Vad gäller lagens utformning innebär förslaget i departementspromemorian att Kungl. Maj:t skall äga förordna om skyldighet för dem som vill påbörja byggnadsarbete att inhämta särskilt igångsättningstillstånd, som normalt skall meddelas av länsarbetsnämnd. Kungl. Maj:ts förordnande skall få göras endast om det visat sig att tillfredsställande säsongutjämning inte kunnat åstadkommas genom andra åtgärder och skall gälla endast för sådant geografiskt område, inom vilket dessa åtgärder visat sig ineffektiva. Begreppet byggnadsarbete skall enligt förslaget omfatta samma slags arbeten som i lagen om tillståndstväng för byggnadsarbete. Det skall sålunda avse såväl nybyggnader som om- och tillbyggnader samt reparations- och underhållsarbeten. Det får ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med eventuellt förordnande om lagens tillämpning bestämma i vad mån vissa arbeten skall undantagas. Enligt lagen skall vidare länsarbetsnämnderna få befogenhet att — på samma sätt som nu sker — i samband med tillståndsgivningen bestämma om arbetsstyrkans storlek och sammansättning.

Den föreslagna lagtexten har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Arbetsgivarorganisationerna har dock uttalat att, för den händelse lagen kommer till stånd, villkoren för förordnande om lagens tillämpning borde skärpas eller preciseras därhän, att det skall krävas svåra olägenheter i arbetsmarknadspolitiskt, socialt eller ekonomiskt hänseende.

Det är givetvis svårt att i lagtext precisera förutsättningarna för ett ingri-

pande. Då det i promemorieförslaget utsäges att en förutsättning för ingripande skall vara att en tillfredsställande säsongutjämning inte kunnat åstadkommas genom andra åtgärder avses att det skall vara dokumenterat, att det inte varit möjligt på andra vägar nå fram till en godtagbar säsongutjämning. Jag finner ej anledning frångå promemorieförslaget i denna del. Även i övrigt anser jag att förslaget, med vissa smärre justeringar, bör godtagas.

Den nya lagen förutsättes skola träda i kraft, när lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete med utgången av juni månad i år upphör att gälla. Systemet med en helt fri planering kan då genast börja tillämpas i orter där igångsättningstillstånd nu inte fordras, dvs. på de hittillsvarande försöksorterna. För de områden, där det fram till den 1 juli 1963 krävts igångsättningstillstånd, föreslås i promemorian vissa *ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r*. Enligt dessa skall förordnande enligt den nya lagen automatiskt gälla vid ikraftträdandet, därest inte Kungl. Maj:t beslutar annorlunda. Avsikten är att det automatiska förordnandet skall hävas allteftersom förutsättningarna för en fri igångsättningsplanering föreligger. En definitiv slutpunkt för denna avvecklingstid skall enligt promemorian vara den 31 december 1964. Från ingången av 1965 skulle alltså lagen vara ett instrument, som får tillgripas endast då det konstaterats att den fria planeringen misslyckats.

Mot de föreslagna övergångsbestämmelserna har kritik riktats från skilda utgångspunkter. Från arbetsgivarhåll har hävdats att någon övergångsbestämmelse av den angivna typen inte bör finnas. Motsatt mening har kommit till uttryck i arbetstagarorganisationernas yttranden, där den angivna tidsfristen ansetts för kort.

För egen del finner jag det ofrånkomligt med övergångsbestämmelser av förevarande slag. Att redan från och med den 1 juli i år helt lita till den frivilliga planeringen för landet i dess helhet synes inte försvarligt. Även om målet bör vara att så fort som möjligt övergå till fri planering, måste man beakta de skiftande förhållandena på olika orter och ta hänsyn till att viss förberedelse tid erfordras för att den nya ordningen skall fungera tillfredsställande. Speciellt med tanke på storstadsregionerna finner jag det motiverat att utsträcka avvecklingstiden till utgången av juni 1965, dvs. till två år från den nya lagens ikraftträdande. Samtidigt vill jag dock betona angelägenheten av att regleringen inte för någon del av landet bibehålles längre än vad som är nödvändigt. I samband med lagens ikraftträdande får utfärdas bestämmelser om vilka slag av byggnadsarbeten som skall undantagas från kravet på igångsättningstillstånd. Härvid torde det vara lämpligt att anknyta till vad nu gäller.

Behovet av ett förbättrat *s t a t i s t i s k t p r o g n o s m a t e r i a l* är allmänt omvitnat. Författningssenlig grund för inhämtande av erforderliga uppgifter måste finnas. Bestämmelser härom torde kunna utfärdas i administrativ ordning och bör innehålla förpliktelse för den som bedriver eller

avser att bedriva byggnadsarbete att på anmodan lämna länsarbetsnämnden de uppgifter som erfordras för en bedömning av sysselsättningsförhållandena inom byggnadsindustrin. Dessutom torde byggnadsföretagare böra åläggas att utan anmaning anmäla påbörjade arbeten inom viss tid efter påbörjandet.

Specialmotivering

I överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i det föregående har på grundval av det i departementspromemorian upptagna författningsförslaget inom socialdepartementet utarbetats förslag till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Utöver vad förut anförts torde följande böra nämnas rörande förslaget.

1 §.

Denna paragraf innehåller de grundläggande bestämmelser, som ger Kungl. Maj:t befogenhet att förordna om att igångsättningstillstånd skall utgöra villkor för rätt att påbörja byggnadsarbete. Kungl. Maj:ts förordnande skall omfatta avgränsade geografiska områden och vara begränsat till viss tid, som anges i förordnandet. Fullmakten får begagnas endast i syfte att upprätthålla jämn sysselsättning under olika delar av året inom byggnadsindustrin. Hinder möter inte att begagna regleringen som ett instrument för att få en säsongutjämning med sikte på mer än ett år. Förordnande skall kunna ges först sedan försök med fri planering slagit fel och det blivit klart att godtagbart resultat inte kan nås på annat sätt än genom en reglering. För tiden närmast efter lagens ikraftträdande skall dock gälla särskilda regler härvidlag, såsom framgår av övergångsbestämmelserna.

Vad byggnadsindustrin skall anses omfatta framgår av definitionen på byggnadsarbete i 2 §. Kungl. Maj:ts förordnande kan begränsas, så att igångsättningstillstånd inte erfordras för vissa slag av sådant arbete.

2 §.

Denna paragraf överensstämmer med 3 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

3 §.

Enligt första stycket i denna paragraf skall frågor om igångsättningstillstånd i första hand prövas av arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av länsarbetsnämnden. Besvärsvägen kan sedan tillståndsfrågor bringas under Kungl. Maj:ts prövning.

Andra stycket motsvarar 4 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. Befogenhet att i igångsättningstillstånd stadga särskilda villkor har begränsats till att avse storleken och sammansättningen av arbetsstyrkan.

4 §.

Paragrafen motsvarar 5 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 10 § första och tredje styckena lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. Vitesföreläggande enligt paragrafen skall riktas mot den som bedriver arbetet, dvs. byggherren.

Lagförslaget upptar ingen motsvarighet till straffbestämmelserna i 8 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete beträffande den som bedriver byggnadsarbete utan tillstånd, där sådant erfordras, eller i strid mot särskilt meddelad föreskrift. Den som underlåter att ställa sig bestämmelserna om igångsättningstillstånd till efterrättelse skall alltså inte kunna ådömas straff härför. Den enda sanktionsmöjlighet som skall föreligga för sådana fall blir vitesföreläggande. Skulle ett vitesföreläggande inte ge önskat resultat, kan förnyat föreläggande komma i fråga. *Landsorganisationen* har vid remissbehandlingen förordat straffsanktioner vid sidan om vitesbestämmelserna, medan samtliga övriga remissorgan godtagit promemorieförslaget att endast vitessanktion skall finnas. Då kriminalisering inte kan anses nödvändig för att säkra att syftet med lagbestämmelserna blir tillgodosett, har promemorieförslaget följts.

Utdömmande av vite skall enligt förslaget ankonuma på allmän domstol. Talan om utgivande av vitet föres därvid av allmän åklagare, som dock först måste ha medgivande till aktionen från arbetsmarknadsstyrelsen.

6 §.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 7 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Andra stycket överensstämmer med 6 § samma lag.

7 §.

Första stycket i denna paragraf har motsvarighet i 9 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Andra stycket motsvarar 12 § första stycket nyssnämnda lag.

8 §.

Paragrafen motsvarar 11 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. Om någon, som enligt 25 kap. strafflagen är underkastad ämbetsansvar, bryter mot tystnadsföreskrifterna skall han straffas enligt stadgandena i strafflagen.

För åtal kräves, i motsats till vad som är fallet enligt nuvarande lagstiftning, inte angivelse av målsägande.

9 §.

Besvärslagena i denna paragraf motsvarar bestämmelserna i 15 § lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.

I fråga om besvärstider skall gälla reglerna i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut. Enligt nämnda lag skall besvär vid äventyr av talans förlust ha inkommit till vederbörande myndighet inom tre veckor från det att klaganden fick del av det beslut, som skall överklagas, dock att för menighet besvärstiden i stället skall vara fem veckor.

Departementschefens hemställan

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets utlåtande över ett inom socialdepartementet upprättat förslag till *lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete*, vilket har den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ingemar Lindberg

---

¹ Bilagan, som bortsett från formella jämkningar är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 mars 1963.

Närvarande:

justitieråden **ROMANUS,**
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet **HOLMGREN.**

Enligt lagrådet den 7 mars 1963 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 februari 1963, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av lagbyråchefen Gunnar Danielson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 mars
1963.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, lagrådets den 18 mars 1963 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 15 februari 1963 remitterade förslaget till *lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete*.

Föredragande departementschefen hemställer, att ifrågavarande lagförslag, vilket av lagrådet lämnats utan erinran, måtte med vissa formella ändringar jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ingemar Lindberg